

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

**SENIOR CERTIFICATE/
NATIONAL SENIOR CERTIFICATE**

MOPHATO 12

SETHL.2

SETSWANA PUO YA GAE (HL)

PAMPIRI YA BOBEDI (P2)

NGWANAITSEELE 2020

MADUO: 80

NAKO: Diura di le 2½

Pampiri e, e na le ditsebe di le 25.

MORNING SESSION

DITAELO LE TSHEDIMOSSETSO

1. Buisa tsebe e ka kelotlhoko pele o ka simolola go araba dipotso.
2. O se ka wa leka go buisa pampiri yotlhe. Lebelela lenaneo la diteng mo tsebeng ya bone, mme o tshwae dipalo tsa dipotso tse di boditsweng mo dikwalong tse o di buisitseng monongwaga. Morago ga moo, buisa dipotso tse, mme o tlhophe dipotso tse o batlang go di araba.

3. Pampiri e, e na le DIKAROLO di le THARO:

KAROLO YA A: Poko (30)
 KAROLO YA B: Padi/Ditlhangwa tsa setso (25)
 KAROLO YA C: Terama (25)

4. Araba DIPOTSO di le TLHANO: Di le THARO mo KAROLONG YA A, e le NNGWE mo KAROLONG YA B le e le NNGWE mo KAROLONG YA C ka mokgwa o o latelang:

KAROLO YA A: POKO
 MABOKO A A TLHAOTSWENG – Araba dipotso di le PEDI.
 LEBOKO LE LE SA TLHAOLWANG – Araba potso e le NNGWE.

KAROLO YA B: PADI/DITLHANGWA TSA SETSO
 Araba potso e le NNGWE.

KAROLO YA C: TERAMA
 Araba potso e le NNGWE.

5. TLHOPHO YA DIKARABO MO KAROLONG YA B (PADI KGOTSA DITLHANGWA TSA SETSO) LE MO KAROLONG YA C (TERAMA):

Araba FELA dipotso tsa padi kgotsa ditlhangwa tsa setso le terama tse o di ithutileng.

Araba potso e le NNGWE ya TLHAMO le e le NNGWE ya DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE. Fa o araba potso ya tlhamo mo KAROLONG ya B, o tshwanetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG ya C. Fa o arabile dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG ya B, o tshwanetse go araba potso ya tlhamo mo KAROLONG ya C. Dirisa lenaneonetefatso go go thusa.

6. BOLEEELE JWA DIKARABO

Karabo ya potso ya tlhamo ya poko e tshwanetse go nna mafoko a a ka nnang 250–300.

Dikarabo tsa dipotso tsa tlhamo tsa padi kgotsa ditlhangwa tsa setso le terama di tshwanetse go nna mafoko a a ka nnang 400–450.

Boleele jwa dikarabo tsa dipotso tse dikhutshwane bo laolwe ke maduo a a neetsweng. Dikarabo tsa batlhatlhojwa di totobale, mme di nne maleba.

7. Latela ditaelo kwa tshimologong ya KAROLO e NNGWE le e NNGWE.
8. Nomora dikarabo tsa gago ka nepagalo go ya ka thulaganyo ya dipalo tse di dirisitsweng mo pampiring ya dipotso.
9. Simolola KAROLO e NNGWE le e NNGWE mo tsebeng e NTŠHWA.
10. Tiriso ya nako e e tshikinngwang.

KAROLO YA A: Bonnye metsotso e le 40

KAROLO YA B: Bonnye metsotso e le 55

KAROLO YA C: Bonnye metsotso e le 55

11. Kwala sentle ka mokwalo o o buisegang.

LENANEO LA DITENG

Tsebe e, e naya batlathlojwa tshedimosetso tebang le tlhopho ya dipotso tse ba batlang go di araba kwa ntle ga go buisa pampiri yotlhe.

KAROLO YA A: POKO

Poko e e tlaotsweng: Araba dipotso dingwe le dingwe di le PEDI.

PALO YA POTSO	MOFUTA WA POTSO	MADUO	TSEBE
1. 'Thulamotse'	Potso ya tlhamo	10	6
2. 'Sego sa metsi'	Dipotso tse dikhutshwane	10	7
3. 'Tlhaolele'	Dipotso tse dikhutshwane	10	8
4. 'Botsofe'	Dipotso tse dikhutshwane	10	9

LE

Poko e e sa tlaolwang: Batlathlojwa botlhe ba TSHWANETSE go araba potso e.

5. 'Ngwanaka o tsetswe'	Dipotso tse dikhutshwane	10	10
-------------------------	--------------------------	----	----

ELA TLHOKO: Araba POTSO e le NNGWE YA TLHAMO le POTSO e le NNGWE YA TSE DIKHUTSHWANE. Fa o araba potso ya tlhamo mo KAROLONG YA B, o tshwanetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG YA C. Mo KAROLONG YA B le mo KAROLONG YA C araba potso e le NNGWE fela.

KAROLO YA B: PADI/DITLHANGWA TSA SETSO

PADI: Araba potso e le NNGWE fela go tswa mo pading e o e tlaoletsweng.

6. <i>Leba Seipone</i>	Potso ya tlhamo	25	11
7. <i>Leba Seipone</i>	Dipotso tse dikhutshwane	25	11
8. <i>Omphile Umphi Modise</i>	Potso ya tlhamo	25	13
9. <i>Omphile Umphi Modise</i>	Dipotso tse dikhutshwane	25	13
10. <i>Masego</i>	Potso ya tlhamo	25	15
11. <i>Masego</i>	Dipotso tse dikhutshwane	25	15
12. <i>Ntlhomole Mmutlwa</i>	Potso ya tlhamo	25	17
13. <i>Ntlhomole Mmutlwa</i>	Dipotso tse dikhutshwane	25	17

KGOTSA

DITLHANGWA TSA SETSO: Araba potso e le NNGWE fela go tswa mo ditlhangweng tsa setso tse o di tlaoletsweng.

14. 'Kilano ya boPekwa le boKgogo' LE 'Mogaka Sol Plaatje'	Potso ya tlhamo	25	19
15. 'Kgarubane le Digodi' LE 'Kgosi Molefi K Pilane'	Dipotso tse dikhutshwane	25	19

KAROLO YA C: TERAMA

Araba potso e le NNGWE.

16. <i>Matsapa di a tsaya kae?</i>	Potso ya tlhamo	25	22
17. <i>Matsapa di a tsaya kae?</i>	Dipotso tse dikhutshwane	25	22
18. <i>Ga se Lorato</i>	Potso ya tlhamo	25	24
19. <i>Ga se Lorato</i>	Dipotso tse dikhutshwane	25	24

ELA TLHOKO: Mo DIKAROLONG tsa B le C, araba potso ya TLHAMO e le NNGWE le potso e le NNGWE ya DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE. Ga o a tshwanela go araba dipotso tse PEDI tsa tlhamo kgotsa dipotso tse PEDI tse dikhutshwane.

LENANEONETEFATSO

Lebelela lenaneonetefatso go rurifatsa fa o arabile palo ya dipotso e e tlokegang.

KAROLO	PALO YA DIPOTSO	PALO YA DIPOTSO TSE DI ARABIWANG	TSHWAYA (✓)
A: Poko (Poko e e tlaotsweng)	1–4	2	
A: Poko (Poko e e sa tlaolwang)	5	1	
B: Padi/Ditlhangwa tsa Setso (Tlhamo kgotsa dipotso tse dikhutshwane)	6–15	1	
C: Terama (Tlhamo kgotsa dipotso tse dikhutshwane)	16–19	1	

ELA TLHOKO: Mo DIKAROLONG tsa B le C, netefatsa gore o arabile potso e le NNGWE ya tlhamo le e le NNGWE ya dipotso tse dikhutshwane.

KAROLO YA A: POKO**MELODI YA POKO – RM Ramagoshi**

Dipotso di tlaa bodiwa go tswa mo mabokong mangwe a le MANE a a tlhaotsweng le go tswa go le le LENGWE le le sa tlhaolwang. Batlhatlhojwa ba tshwanetse go araba dipotso DINGWE le DINGWE di le PEDI go tswa mo mabokong a a tlhaotsweng le le sa tlhaolwang. Dipotso tsa maboko a a tlhaotsweng di tlaa tlhagelela pele, mme go latele tsa leboko le le sa tlhaolwang.

ELA TLHOKO: Araba potso e le NNGWE ya leboko le le sa tlhaolwang.

POKO E E TLHAOTSWENG

Araba dipotso di le PEDI go tswa mo go di le nne tse di boditsweng.

POTSO 1: POTSO YA TLHAMO

Buisa leboko le le latelang, mme morago o kwale tlhamo e mo go yona o tlhagisang maikutlo a mmoki tebang le ditlamorago tsa go fudusiwa ka 'thulamotse. Boleele jwa tlhamo e nne mafoko a a ka nnang 250–300.

THULAMOTSE – JSS Shole

- 1 Ditshipi ke tsele, di tla di thula mabota,
- 2 Di raletse, di a kgopha, di a sila!
- 3 Ngwana wa motho o metlhwa ke lerole,
- 4 Modumo wa tsona o bipa le dilelo:
- 5 Lesea le bokoletse, mosadi a tlhaba mokgosi;
- 6 Monna o rile ke a makala, a diga dikgono,
- 7 Boraro ba itshelatshela dikgaswanyana
- 8 Ba swe e etse go sutela Mathulwe.
- 9 Ke yole, e bile o fetile,
- 10 'Lapa le setse le ikgonere.
- 11 Ke yole, o lebile ga molebelebe,
- 12 Thulamotse, tlhe, o ne o botsa, re a rapela,
- 13 O nne o kopa bona, o re leofetse.
- 14 O raletse phuphu tsa borraetsho.
- 15 Ga twe kwa re go yang letlhafula ke toro
- 16 Maruo ga a kitla a fula sesolo,
- 17 A ka senyetsa base mongwe masimo
- 18 A ka nwa le metsi a letamo
- 19 A ntlhe re ka fudusiwa le sekgwa sele
- 20 Re tlaa tla go kgobama mo sekakaneng,
- 21 Re ikora marapo, re ikapara matlalo
- 22 Sebi sa kgomo re ka se bona kae,
- 23 Dikgomo di phela ka motshikiri?
- 24 Kwa morago matlotleng go tlhomilwe;
- 25 Botlhatlhaganye ba ba mabone;
- 26 Ditshipi ke tseo mma, di a ikepela,
- 27 Di ile go tlhotlhora lefatshe mogodu,
- 28 Naare majwana ao, e a ja e omang,
- 29 Le ka bo le re nathetse re ne re tlaa utlwa.

[10]

POTSO 2: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE

Buisa nopollo e e latelang, mme o arabe dipotso.

SEGO SA METSI – G Setlalekgosi

- 1 Goroga tlhe sentle monyana wa me
- 2 Bomma tlhe lo se mo gase thata
- 3 Lekanyetsang 'nawa tsa lona loa mmolaya
- 4 O remele kgakajana ka mogoma oo mma
- 5 Rra tlhe selepe sa gago se ratile go mo rema.
- 6 Nkele, ke go diladiletse ntlwana ke eo
- 7 Fa o ka tsoga pele ga me mma ke go kaele
- 8 Lefeelo le ka fa pulelong ya setswalo sa sesoa
- 9 Dipitsa le gotlhe di nna kwa motsheo
- 10 E ne e re o tlaetse o tsenya tlhogo moruting
- 11 O se tshabe go ikuela ke mmaago ngwanaka.
- 12 Heela mosetsanyana ke wena o semenya!
- 13 Setete ke wena; e keteng o minnwe ka nko
- 14 Legololegwana! Ka motwane e kete wa eng
- 15 Kgotsa ke ka re wa phatsa ya moselesele!
- 16 Mo ke ga me mma ga se ga mmaago
- 17 Ke utlwile ga twe Ntshadi o seketletsa dikeledi
- 18 O mmitisa Nkele boo o raya go ela lemina
- 19 Ke lwa bofelo letsatsi le go bonega marago
- 20 Ke se tlhole ke bona sepe se le makgome
- 21 Wena wa re ke jaaka o kwaletse ngwanake ke sa itse
- 22 Ditsagana ga ke di batle ke batla sego sa metsi mma.

- 2.1 Morero wa leboko le ke ofe? (2)
 - 2.2 Naya ponagalo ya poko e e mo moleng 3 le mosola wa yona. (2)
 - 2.3 Faa sekapuo se se dirisitsweng mo moleng 13 le mosola wa sona. (2)
 - 2.4 Tlhalosa mola 19 jaaka o dirisitswe mo lebokong. (2)
 - 2.5 O ithutile eng go tswa mo lebokong le? (2)
- [10]**

POTSO 3: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE

Buisa nopollo e e latelang, mme o arabe dipotso.

TLHAOLELE – OH Segano

- 1 Ngwana o kile a bonwa Aforikaborwa
- 2 A bonwa ka maikaelelo magolo segolo
- 3 Bammopi ba mo itumeletse segolo
- 4 Kgolo ya gagwe e tlisitse kutlobotlhoko.

- 5 Bangwe ba re o tlile ka Maesemane
- 6 Bangwe ba re o tlile ka Maaferikanere
- 7 Bantsho bona ba re ga ba na seabe ka ena
- 8 Ka a tsaletswe go ba kgobola mekwatla.

- 9 Ngwana o filwe leina – Tlhaolele
- 10 Leina lebe seromo, 'ina lebe ga twe le a roma.
- 11 Lorato ga a ka a le amogela fa e se kilo
- 12 Bangwe ba mo tlhoile tsalong go fitlha losong.

- 13 Bana ba Aforika ba kgaoganngwa digongwana
- 14 Batho ba ipona jaaka Basweu, Bantsho le Malntia
- 15 Dinaga tsa ntle tsa gana seo lebaibai
- 16 Sebetse segolo ya nna ikgatoloso le dikeletso.

- 17 Bokhutlong batsadi ba ngwana ba mo latlha
- 18 Ba kopa boitshwarelo ka ntlha ya ditiro
- 19 Ba re ngwana ga a ka lere boikhutso
- 20 Tsalo ya gagwe e lerile matlhotlhapelo.

- 3.1 Morero wa leboko le ke ofe? (2)
 - 3.2 Naya ponagalo ya poko e e mo meleng 5 le 6 le mosola wa yona. (2)
 - 3.3 Faa sekapuo se se dirisitsweng mo moleng 11 le mosola wa sona. (2)
 - 3.4 Tlhalosa mola 17 jaaka o dirisitswe mo lebokong. (2)
 - 3.5 O ithutile eng go tswa mo lebokong le? (2)
- [10]**

POTSO 4: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE

Buisa nopollo e e latelang, mme o arabe dipotso.

BOTSOFE – LD Raditladi

- 1 Dikantikanyi tsa koko la bannana,
- 2 Thaka tsa morwakgosikgolo re ile,
- 3 Re dirile mašeleng fela re tšhipile,
- 4 Re le bontšhe nkoo re le batubanyana.
- 5 Nkile ra nna bakgaodisi ba mekgosana.
- 6 Bakgaodi ba mokgosi ba re tsholele.
- 7 Re tsholelwa fa motho re mo tlhabile,
- 8 Ntwa e utlwelwa ka matshwelelenyana
- 9 Re bannana bagolo, re ole sebarong,
- 10 Fa re tsoga jaanong re kuakua mekgosi,
- 11 Thobane kima re di lese mabogong,
- 12 Mangole a rona a setse a ipaya bosisi
- 13 Meriri ya rona mesweu mo ditlhogong,
- 14 E mesweunyana jaaka bosweu jwa mašwi.

- 4.1 Morero wa leboko le ke ofe? (2)
 - 4.2 Naya ponagalo ya poko e e mo moleng 10 le mosola wa yona. (2)
 - 4.3 Tlhalosa mola 12 jaaka o dirisitswe mo lebokong. (2)
 - 4.4 Faa sekapuo se se dirisitsweng mo moleng 14 le mosola wa sona. (2)
 - 4.5 O ithutile eng go tswa mo lebokong le? (2)
- [10]**

LE

POKO E E SA TLHAOLWANG**POTSO 5: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE**

Buisa nopollo e e latelang, mme o arabe dipotso.

NGWANAKA O TSETSWE – GK Setou

- 1 Ke go tlisisitse mo lefatsheng
- 2 Ke le tshokolong le tshotlegong,
- 3 Ke go adimela ka ke se mengatong,
- 4 Go fitlha o tsena kgagabong,
- 5 Ka e tshwara bogaleng, ka re ngwana o ntswa mpeng.
- 6 Ke ne ke le kobo di magetleng,
- 7 Ka go isa thutong ya sešwa tlhabologong,
- 8 Ka go kotlopietsa ka go go kgobokanyetsa letsogong,
- 9 Ka ba ka ineela go ratharatha lenaong
- 10 Go na le gore o boe sekolong.
- 11 O ne o nkitse ke le monyo o nyang marigeng.
- 12 Ke ne ka go itshokela, ngwanaka,
- 13 Ka mephato ka nna ka go tlhatlosa,
- 14 Ka tshepo ya gore nna kgakakgolo ga ke na mebala,
- 15 Mebala ke tshepile e le mo go wena,
- 16 Gona jaanong o khwekhwenta seeng,
- 17 O lebala fa ke go tsetse ka Setswana.
- 18 Tsona diatlanyana tse di tsofetseng tse,
- 19 Ona matsogonyana a a tsutsubaneng a
- 20 A go godisitse; a go dirile ke-a-thaisa.
- 21 O lebetse fa rraago a ikhuditse malobeng,
- 22 A bolaiwa ke serame se mo tsene marapong,
- 23 Serame ka ntlha ya go bapalela tsetse.

- 5.1 Leboko le le bua ka ga eng? (2)
 - 5.2 Tlhalosa mola 13 jaaka o dirisitswe mo lebokong. (2)
 - 5.3 Nopola sekao sa tlhatlagano mo temaneng ya 4 o bo o neele mofuta wa yona. (2)
 - 5.4 Faa sekapuo se se dirisitsweng mo moleng wa 21 o bo o neele tlhaloso gore totatota go diragetseng ka ga rraagwe mmoki. (2)
 - 5.5 O ithutile eng go tswa mo lebokong le? (2)
- [10]**

PALOGOTLHE YA KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: PADI/DITLHANGWA TSA SETSO

Ditshwaelo ka kakaretso:

- Go boditswe potso ya TLHAMO le DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE go tswa mo pading kgotsa ditlhangweng tsa setso tse di tlaotsweng monongwaga.
- Batlhatlhojwa ba tshwanetse go araba potso e le NNGWE go tswa mo pading kgotsa ditlhangweng tsa setso tse ba di ithutileng.
- Fa motlhatlhojwa a itlhophetse go araba potso ya tlhamo mo KAROLONG YA B, o tshwanetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG YA C.
- Fa motlhatlhojwa a itlhophetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG YA B, o tshwanetse go araba potso ya tlhamo mo KAROLONG YA C.

PADI

Araba potso e le NNGWE go tswa mo pading e o e buisitseng.

POTSO 6: POTSO YA TLHAMO**LEBA SEIPONE – Kabelo Kgatea**

Ditiragalo tsa tshotlo le kgatelelo, e ka ne e le ya bana, ditsala, basadi le bathapiwa tse re itemogelang tsona mo pading ya *Leba Seipone*, di na le ditlamorago tse di sa jeseng diwelang mo matshelong a batswasetlhabelo, le fa mo mabakeng mangwe, di ba ungwela. Tshegetsa tlhagiso e ka ditiragalo go tswa mo pading e. Boleele jwa tlhamo ya gago e nne mafoko a a ka nnang 400–450.

[25]**POTSO 7: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE****LEBA SEIPONE – Kabelo Kgatea**

Buisa nopo e e latelang, mme o arabe dipotso.

NOPOLO A

Motšhotšhisi a mmotsa leina la mongwagwe. A mmolelela fa e ne e le *Jankie Smook* lefatlha la ga *Jan Smook*.

E rile fa a rialo, ga utlwala go bokolela ga monna kwa morago. Kgotla yotlhe ya retologa. Ya nna gona Motswagauteng a bonang fa *Janie* a le teng.

Janie o ne a dutse mo diropeng tsa monna yo o gwetlhang yoo. E rile fa motšhotšhisi a botsa Gokatweng gore a o itse monna yo o bokolelang, a dumela fa a mo itse le fa leina la gagwe e le *Jan Smook* mogolowe *Jankie Smook*. A tlhalosa fa *Jan* le *Jankie* e ne e le mawelana. 5

'A o ka bolelela lekgotla le gore ke eng fa o ne o tshaba go boela kwa o neng o dira gona le ngwana wa gago?' 10

Potso e, a e araba ka gore o ne a tshaba go tliša tlhakatlhakano mo botshelong jwa ga *Jankie* le mosadi wa gagwe, gonne ena le *Jankie* ba ne ba ratana mo sephiring. A simolola go putsa keledi. A bolelela lekgotla fa *Jankie* e le ena a simolotseng ka go mo kopa go tla go mo sidila ka gale fa mosadi wa gagwe a se teng. Go tswa foo ba tlhakanele lepai mmogo. E re fa ba fetsa a fiwe magegeba. 15

Gape, a bolelela lekgotla fa ngwana wa gagwe a ne a tshwana le rraagwe po! Ka jalo mosadi wa ga *Jankie* a ne a tlaa bolawa ke pelo go le gale.

Motswagauteng a ema ka dinao le go lebaganya dithaka tsa matlho le *Janie* le rraagwe. Fa a leba *Janie*, a bona setshwantsho sa ga *Jan*. A iteba, a bona setshwantsho sa ga *Jan*.

20

A busetsa seipone sa gagwe mo kgetsaneng ya borokgwe. A tthatlogela kwa go *Janie* le rraagwe.

Moatlhodi a diga diborele go bogela Motswagauteng kwa godimo ga digalase. A ntsha sakatuku go thiba keledi e e neng e leka go keketla le lerama.

- 7.1 *Janie* ke mang, mme o amana jang le Motswagauteng? (2)
- 7.2 Ke eng se se neng se tihola go bokolela ga monna yo o neng a ntse kwa morago? (2)
- 7.3 Naya lebaka le le dirileng gore Gokatweng a iphithele a le mo kgolegelong. (2)
- 7.4 Poloto ya padi e, e senola motlha ofe wa ditiragalo? (1)
- 7.5 Mosadimogolo ljelele o thusa jang mo tswelatsong ya ditiragalo tsa padi e? (2)
- 7.6 Padi e, e tlhagisa Mokwepa e le motho yo o ntseng jang? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)
- 7.7 Go ya Foreiborogo le *Kobbie Swanepoel* ga ga Motswagauteng go tswelatsa jang morero wa padi e? (2)
- 7.8 Katlholo ya kgetsi ya ga Motswagauteng kwa sekolong sa Foreiborogo e tlisa maikutlo a a ntseng jang mo go wena? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)
- 7.9 Semelo sa ga Kabo se na le seabe sefe mo botshelong jwa ga Motswagauteng kwa Foreiborogo? (2)
- 7.10 A go siame gore Mokwepa a dire letseno ka go bolaya batho? Tshegetsa karabo ka lebaka (2)
- 7.11 Go ya ka wena, a go ne go le matshwanedi gore Motswagauteng a lomelediwe mmaagwe ka go atlholelwa botshelo jwa gagwe jotlhe kwa kgolegelong e le la ntlha a mmona? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)
- 7.12 Fa o ne o le *Janie*, mme o utlwa gore Motswagauteng ke ntsalao, o ne o ka ikutlwa jang? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)
- 7.13 O ithutile eng ka ga moanelwa *Kobbie Swanepoel*? (2)

[25]

POTSO 8: POTSO YA TLHAMO**OMPHILE UMPHI MODISE – DPS Monyaise**

Ditiragalo tsa tshotlo le kgatelelo, e ka ne e le ya bana, ditsala, basadi le bathapiwa tse di itemogelwang mo pading ya *Omphile Umphi Modise*, di na le ditlamorago tse di sa jeseng diwelang mo matshelong a batswasetlhabelo, le fa mo mabakeng a mangwe di ba ungwela. Tshegetsatsa tlhagiso e ka ditiragalo go tswa mo pading e. Boleele jwa tlhamo ya gago e nne mafoko a a ka nnang 400–450.

[25]**POTSO 9: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE****OMPHILE UMPHI MODISE – DPS Monyaise**

Buisa nopo e e latelang, mme o arabe dipotso.

NOPOLO B

Matlhogoane mongwe a naya Modise lofetlho ka go itlhome e le wa bona. Modiro wa simologa. Modise a tsena motse ka legare gore ba ba neng ba ise ba bone gore e tlhasetse, ba tswe mo matlong. Basimane ba ikudupaganya fa morago ga gagwe, ba gopotse pina e e tla reng maitseboa e be e binwa mo mebileng. Ke bale! Mosimane o wa a ba a tsoga a sa itlhotlhora. Ya re e setse e le sebaka lo ntse lo amoganwa, e bile e kete lo tlaa lala mo Maikutlwane, Modise a tswa mo gare ga bone a le matsatsarapa, a lo beile go bapa le tsebe.

5

Maikutlwane a ema ka dinao. Mogolokwane wa tswa boroko; mosadi a kgadiepetsa a ba a kgadiepetsa, a sa tswa go kgadiepetsa. Teduputswa ya beta ka kodu, ya gopola malatsi a maloba. Ke bale! Ba ntse magogagoga jaaka kgomo tsa pula mo tseleng; ba pota tsela ka fa, le ka fa.

10

Mosadi mongwe wa Ntsweleputswa a rothisa keledi, a gopotse morwae. Mosadi a tlhaba mogolokwane lwa bofelo go ba etleetsa mo 'etong lwa bone; teduputswa a bebentsha melomo go ba direla mofago wa matlhogonolo, a bitsa maina a ba ba ithobaletseng.

15

Ka lotlatlana ba fitlha kwa gae, mosadi a tswa nokeng a ba tlhabela mogolokwane. Batho ba tswa ka matlo go ba kgatlhantsha ba ise ba tsene ka motse; basadi ba ala meseme, ba feela ditsela, go ba tlhogonolofatsa.

Ga robalwa loapi lo benya dinaledi, magodimo a ntse a kitlantse meno. Ya re naledi ya meso e tla e rwele masigo ka tlhogo ga tlhatloga fifi la sentseele-ngwana ntlheng ya Borwa, le tla le sutsa jaaka pitsa ya mosoko. Mekoduwe e e neng e sa ntse e setse ya wa ka mangole, ya dmaduma; go se dikgadima; go se phefo; go didimetse; go boifisa.

20

Fa le ntsha nko, ya simolola, pula ya dikgomo le batho. Mekodue ya emisa ditsebe, ya ipoka ya ntsi e tala; bana ba karaganya, lesogo la bitsa mokapelo wa lona.

25

9.1 Go tlile jang gore Modise a nne le seabe mo motshamekong o o tlhagelelang mo temaneng?

(2)

- 9.2 Ke ka ntlha ya eng fa mosadi wa Ntsweleputswa a rothisa keledi? (2)
- 9.3 Tlhalosa lebaka le le lerileng mosadi yo wa Ntsweleputswa mo motseng wa Matile. (2)
- 9.4 Poloto ya padi e, e senola motlha ofe wa ditiragalo? (1)
- 9.5 Legae la bana la Olanti le thusitse jang mo tswelatsong ya ditiragalo tsa padi e? (2)
- 9.6 Padi e, e tlhagisa Motlalepule e le motho yo o ntseng jang? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)
- 9.7 Go kopana ga ga Madolo le Modise go tswelatsa jang morero wa padi e? (2)
- 9.8 Go ja ditlhare ka meno ga ga MmaMosidi go tliša maikutlo afe mo go wena? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)
- 9.9 Semelo sa ga Thandi se na le seabe sefe mo botshelong jwa ga Motlalepule? (2)
- 9.10 A go ne go le matshwanedi gore batsadi ba kwa motseng wa Matile ba ileitse bana thuto? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)
- 9.11 Go ya ka wena, a go ne go siame gore Motlalepule a fuduge kwa Doornfontein? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)
- 9.12 Fa o ne o le Mosidi, mme o utlwa la ntlha gore Modise ke kgaisadio o ne o ka ikutlwa jang? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)
- 9.13 O ithutile eng go tswa mo go RraMosidi? (2)

[25]

POTSO 10: POTSO YA TLHAMO**MASEGO – G Mokae**

Ditiragalo tsa tshotlo le kgatelelo e ka ne e le ya bana, ditsala, basadi le bathapiwa tse di itemogelwang mo pading ya *Masego* di na le ditlamorago tse di sa jeseng diwelang mo matshelong a batswasetlhabelo, le fa mo mabakeng a mangwe di ba ungwela. Tshegetsatsa tlhagiso ya gago ka ditiragalo go tswa mo pading e. Boleele jwa tlhamo ya gago e nne mafoko a a ka nnang 400–450.

[25]**POTSO 11: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE****MASEGO – G Mokae**

Buisa nopo e e latelang, mme o arabe dipotso.

NOPOLO C

Nomhle e le ena yo o tlleng a goga materase go tswa ka fa tlase ga gagwe. Molaetsa wa gagwe go mmueledi wa ga Masego, rre *Jake* Ledwaba, o sa komakome. O tlhamaletse fela, o tlhaloganyega.

A re o ikaelela go ya kgotlatshekelong go bona taelo e e mo thibelang go boloka 'monna wa me,' *Vuzi Mgoma*. Mosadi yo wa pele wa ga *Vuzi* a re o ya go botsolotsa taelo ya kgotlatshekelo eo e mo kgaogantshitseng le *Vuzi*; e tswa e le ena yo o neng a tsentse kgetsi ya tlhalano!

Masego a se belaele gore go fisegele go nna mo materaseng jaaka mosadi wa ga *Vuzi* ga ga *Nomhle* go ne go tlhotlhelediwa ke go batla go amogela boswa jwa gagwe.

A batla maele mo go rre Ledwaba.

'Ga ke ise ke kopane le botsenwa jo bo kana mo nakong ya me e telele ya go nna mmueledi. Go leka go dira gore kgotlatshekelo e fitlhele tshweetso ya gore lenyalo la gago le *Vuzi* ga se la semolao go tshwana le go leka go geleda metsi ka haraka. Go bonala e kete monna wa Modimo yo o thapilweng ke *Nomhle* go mmuelela o duba thankga; o leka go mo itumedisa ka go inanatha,' ga bua rre *Jake* Ledwaba.

Rre *Jake* Ledwaba a le ditedutedu le moriri o mogolo, mme a rata go di gata; go apara diaparo tse di turang.

Fa a bua le Masego ka mo ofising ya gagwe, o ne a ntse a ya kwa tlase le kwa godimo, a sasanka le yona, matsogo a tshameka ka dikurousepane ka fa tlase ga baki ya gagwe.

'O raya gore ga go na kgonagalo ya gore ba ka re tlhola kwa ntlotshkekelong?' Masego a batla go mo tlhaloganya sentle.

'Nka itoma sekgono, mme *mmaMgoma*; ga go belaetsege!' a araba ka go itshepa. 'Bothata fela ke gore gantsi molao o bonya.'

11.1 *Nomhle* ke mang, mme o amana jang le Masego? (2)

11.2 Go ya ka temana, ke eng se se neng se tlhola dikgogakgogano? (2)

11.3 Naya lebaka le le supang fa dikgogakgogano magareng ga *Nomhle* le Masego di ne di sa tlhokege. (2)

11.4 Poloto ya padi e, e senola motlha ofe wa ditiragalo? (1)

- 11.5 Rre Kgabo Motsepe o thusa jang mo tswelletsong ya ditiragalo tsa padi e? (2)
- 11.6 Padi e, e tlhagisa *ba ga Lazar* e le batho ba ba ntseng jang? (2)
- 11.7 Tshobotsi ya ga Masego e tlotlheleditse jang tiragalo ya go betelelwa ga gagwe? (2)
- 11.8 Polao e e setlhogo ya ga *Vuzi Mgoma* e tlisa maikutlo afe mo go wena? (2)
- 11.9 Semelo sa ga *Sannah*, se tlotlheleditse jang go kobiwa ga ga Masego kwa sekolong? (2)
- 11.10 A go ne go le matshwanedi gore mogatsa *Vuzi Mgoma* a mo lomeletse go nna le kgolagano le bana e le ba gagwe? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)
- 11.11 Go ya ka wena, a tshwetso e e tserweng ke badirimmogo ba ga Rre Kgabo Motsepe ya go fisa ntlo ya ga base *Schalk* e maleba? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)
- 11.12 Fa o ne o le *Lisbeth* o imisitswe ke base *Schalk* o ne o ka dira eng? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)
- 11.13 O ithutile eng go tswa go moanelwa Sello? (2)
- [25]**

POTSO 12: POTSO YA TLHAMO**NTLHOMOLE MMUTLWA – OM Lobelo**

Ditiragalo tsa tshotlo le kgatelelo e ka ne e le ya bana, ditsala, basadi le bathapiwa tse di itemogelwang mo pading ya *Ntlhomole Mmutlwa* di na le ditlamorago tse di sa jeseng diwelang mo matshelong a batswasetlhabelo, le fa mo mabakeng a mangwe di ba ungwela. Tshegetsatsa tlhagiso e ka ditiragalo go tswa mo pading e. Boleele jwa tlhamo ya gago e nne mafoko a a ka nnang 400–450.

[25]**POTSO 13: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE****NTLHOMOLE MMUTLWA – OM Lobelo**

Buisa nopo e e latelang, mme o arabe dipotso.

NOPOLO D

Segonyamatlho le Morongwa, ba ne ba latlhegelwa ke bana ba le bararo pele ba tsholwa, ka ntlha ya bothata jwa pelegi. Ke ka moo ba neng ba naya mawelana a bone maina a tshwana le ao, mme ba reelela lebenkele la bona ka bona botlhe ba re ke Rebawetse *General Dealer* gonne ka nnete, ba ne ba wetse bana bao ba sa solofela. Legapu la makopo ga le na kgodu. Le fa Morongwa a ne a gatile dijo tseo go le kalo, Matsetseleko o ne a ja go le gonnye fela. O ne a tlhalosa fa a kgotse, e tswa go ne go sa nna jalo. O ne a ntse a ikutlwa tlalanyana. Ke fela gore o ne a itshwere jaaka moeng tota. E ne ya re ba ntse ba le dilalelong jalo, Matsetseleko a bo a ba tseetse dikgang tsa kwa a tswang teng motshegare oo. Matsetseleko o ne a ba itsise fa tiro e se teng kwa meepong, mme bothapi bo mo lopile go tlogela maina a gagwe le ditlankana tsotlhe tse di maleba, e le fa ba tlaa mo itsise ka lokwalo fa go ka tlhagelela sengwe. Matsetseleko o ne a tlogela aterese ya ga Segonyamatlho kwa meepong, gore makwalo otlhe a gagwe a romelwe ka yona go tswa koo. Segonyamatlho o ne a gomotsa Matsetseleko, a mo tlhomogela pelo. O ne a mo lopa go phuthologa, mme a mo kopa go nna nae, a mo thuse mo lebenkeleng malatsinyana a se kae fa a ntse a letile tiro kwa meepong. Segonyamatlho o ne a solofetsa Matsetseleko dijo, marobalo le dithuso tse dingwe tse di tshesane. Ba boa ba dumelana ka gore Matsetseleko ga a na a bona tuelo epe go tswa mo go Segonyamatlho ka ntlha ya fa Segonyamatlho a ne a tlaa mo direla sengwe le sengwe se a se tlhokang.

- 13.1 Naya maina a mawelana a ga Rre Segonyamatlho le Morongwa. (2)
- 13.2 Ke ka ntlha ya eng fa Rre Segonyamatlho le Morongwa ba teile bana ba bona maina a o a kaileng mo go 13.1? (2)
- 13.3 Tlhalosa lebaka le le neng le dira gore Morongwa a gate dijo go le kalo tsatsing leo. (2)
- 13.4 Poloto ya padi e, e senola motlha ofe wa ditiragalo? (1)
- 13.5 Segonyamatlho o thusa jang mo tsweletsong ya ditiragalo tsa padi e? (2)

- 13.6 Padi e, e tlhagisa *bra Boots* e le motho yo o ntseng jang? (2)
- 13.7 Tshobotsi ya ga Palesa e tlhotlheleditse jang tiragalo ya go batla go betelelwa ke Baagileng? (2)
- 13.8 Kotlhao e banna ba lekgotla ba neng ba otlhaya batho ka yona e tlisa maikutlo afe mo go wena? (2)
- 13.9 Semelo sa ga Kelogile se na le seabe sefe mo botshelong jwa ga Matsetseleko? (2)
- 13.10 A go ne go le matshwanedi gore Ngaka Aphane Tilodi a rotloetse Palesa le Mmathapelo go dira lenaanetsiboso la *HIV/AIDS*? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)
- 13.11 Fa o ne o le kgosi, mme o utlwela gore Baagileng o nositse morwadio nnotagi gore a fitlhelela maikaelelo a gagwe o ne o ka dira eng? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)
- 13.12 Go ya ka wena, a go ne go siame gore Palesa a tlotlele rraagwe ka Matsetseleko ntswa a paletswe ke go bulela mmaagwe mafatlha? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)
- 13.13 O ithutile eng go tswa go moanelwa Kgori? (2)

[25]**KGOTSA**

DITLHANGWA TSA SETSO

Ditshwaelo ka kakaretso:

- Go boditswe potso ya TLHAMO le DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE go tswa mo ditlhangweng tsa setso tse di tlaotsweng monongwaga.
- Batlhatlhojwa ba tshwanetse go araba potso e le NNGWE go tswa mo ditlhangweng tsa setso tse ba di ithutileng.
- Fa batlhatlhojwa ba itlhophetse go araba potso ya tlhamo mo KAROLONG YA B, ba tshwanetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG YA C.
- Fa batlhatlhojwa ba itlhophetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG YA B, ba tshwanetse go araba potso ya tlhamo mo KAROLONG YA C.

POTSO 14: POTSO YA TLHAMO***DITLHANGWA TSA SETSO – G Leeuw le ba bangwe***

- 'Kilano ya boPekwa le boKgogo'
- 'Mogaka Sol Plaatje'

O ikaegile ka diteng tsa baanelwa ba naane ya Kilano ya boPekwa le boKgogo le leboko la Mogaka Sol Plaatje, kwala tlhamo go netefatsa seane se se reng 'Mosekaphofu ya gaabo ga a tshabe go swa lentswe'. Boleele ba tlhamo e nne mafoko a a ka nnang 400–450.

[25]**POTSO 15: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE*****DITLHANGWA TSA SETSO – GS Leeuw le ba bangwe***

Buisa nopo e e latelang, mme o arabe dipotso.

NAANE: 'KGARUBANE LE DIGODI' – CLS Thobega**NOPOLO E**

Ga twe e rile bogologolo, ga bo go na le Kgarubane. Kgarubane o, o ne a tlwaelane le Digodi tse di neng di nna mo metsing. Kgarubane le ena, o ne a tshela ka go nna mo metsing. Fa dipula di nele, go ne go nna le boitumelo jo bogolo gareng ga Kgarubane le Digodi. O ne o ka bona bojang bo talafatse, le lefatshe le apesitswe kobo ya letlhafula. Gongwe le gongwe diphologolo di bonala fa di nonne, di kgora.

5

E rile letsatsi lengwe ga tla leuba le legolo mo motseng le mo nageng, boDinonyane ba tsenwa ke popamo. Bophologolo ba bangwe ba pharama, ba bangwe ba swa ka ntlha ya tlala le lenyora. Metsi a kgala mo dinokeng le mo makadibeng. Ga se ka ga itsiwe kwa go ka bonwang metsi gone. Kgarubane a simolola go utlwa botlhoko thata ka a ne a bona fa a tla felelwa ke botshelo.

10

Digodi tsa raya Kgarubane tsa re: 'Re tshwanetse go senka kwa re ka bonang metsi gona, e seng jalo re tlaa bolawa ke lenyora.' Kgarubane ka kutlobotlhoko a re: 'Mme nna jaanong ke tlaa fofa jang ka ke se na diphuka?'

Kgarubane a bua a lebile Digodi ka pelo e e rothang madi ka ntlha ya bohutsana le tlala. Digodi tsa raya Kgarubane tsa re a ye go senka logong. Kgarubane a dira fela jaaka a ne a laetswe. A boa a le hupile mo leganong a siane thata. A re: 'Logong ke lo, bagaetsho. A ko lo nthuseng!'

15

- 15.1 Naya mofuta wa naane e. (1)
- 15.2 Ke eng se se neng se dira gore Kgarubane le Digodi ba fudugele kwa lefatsheng le sele? (2)
- 15.3 Ke seabe sefe se bana ba nnileng le sona mo go thuseng go senola semelo sa ga Kgarubane? (2)
- 15.4 A go siame gore Digodi di tswellele pele ka leeto morago ga se se neng sa diragalela Kgarubane? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)
- 15.5 Naya leele go tthalosa se se diragaletseng Kgarubane ka go tlhoka go utlwa dikgakololo tsa Digodi ga gagwe. (2)
- 15.6 Ke eng se se dirileng gore Kgarubane a nne le molala o o sokameng? (2)
- 15.7 Go ya ka wena, a naane e e khutlile sentle? Tshegetsa karabo ka lebaka (2)
- 15.8 O ithutile eng go tswa mo naaneng e? (2)

LE**LEBOKO****NOPOLO F****KGOSI MOLEFI K PILANE – MOM Seboni**

- 1 O tlogeletswe motse ke mogolowe,
- 2 Ke mogolowe ke Pilane-a-Pheto,
- 3 O disitse sope la ga mmaagwe
- 4 Lesope la ga Seingwaeng –a-Lekanyane.
- 5 Molefi feela motse matlakala
- 6 O kate mesima o e hupelele,
- 7 Le matlapa a thujwe a a re kgopa
- 8 A lala a re ribolola menwana,
- 9 Fa re ya go botšhela ka kwa Kgosing,
- 10 Batla matimela Morena Molefi,
- 11 Matimela a batho o a gorose.
- 12 O etse dikgomo o tswa go di batla,
- 13 O ba fophole ka ditelekerafa.
- 14 Ba bangwe ba utlwala ka kwa Dikapa,
- 15 Ba bangwe ba utlwala ka kwa Natala,
- 16 Ba na le Dikobe ngwana wa ga Nthite,
- 17 Bontsi jwa bone ke boJohannes,
- 18 Bangwe banna ba tlogetse basadi,
- 19 Basadi le bana ba keta botsofe,
- 20 Ba letsa borraabo mogolwane,
- 21 Ga ba apara ba itshopere fela.
- 22 Makau a paletse kwa Makgoeng.

- 15.9 Leboko le le bua ka ga eng? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)
- 15.10 Naya ponagalo ya poko mo go mola 3 le mosola wa yona. (2)
- 15.11 Tlhalosa mela ya 21 le 22. (2)
- 15.12 Selelosegolo sa mmoki ke sefe mo lebokong le? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)
- 15.13 Ke seane sefe se o ka se dirisang go bontsha gore kgosi e tshwanetse go emela mathata a morafe? (2)

PALOGOTLHE YA KAROLO YA B: 25

KAROLO YA C: TERAMA

Ditshwaelo ka kakaretso:

- Go boditswe potso ya TLHAMO le DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE go tswa mo terameng e o e tlhaoletsweng monongwaga.
- Batlhatlhojwa ba tshwanetse go araba potso e le NNGWE go tswa mo terameng e ba e ithutileng.
- Fa motlhatlhojwa a itlhophetse go araba potso ya tlhamo mo KAROLONG YA B, o tshwanetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG YA C.
- Fa motlhatlhojwa a itlhophetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG YA B, o tshwanetse go araba potso ya tlhamo mo KAROLONG YA C.

POTSO 16: POTSO YA TLHAMO**MATSAPA DI A TSAYA KAE? – SS Mokua**

Go palelwa ga ga Nkefi go tsaya ditshwetso tse di maleba ka ga botshelo, go nnile le ditlamorago tse di sa jeseng di welang mo botshelong jwa gagwe. Tshegetsatsa tlhagiso e, o ikaegile ka ditiragalo tsa teramakhutswe ya Sekoropolapa. Boleele jwa tlhamo e nne mafoko a a ka nnang 400–450.

[25]**POTSO 17: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE****MATSAPA DI A TSAYA KAE? – SS Mokua**

Buisa nopo e e latelang, mme o arabe dipotso.

NOPOLO G

(Mongwe o a kokota.)

LEGAE:	Ke mang?	
MALEBYE:	Monnao le mogatse!	
LEGAE:	Emang pele, ke e tla!	
	(O a apara, o ya go bula)	5
MALEBYE:	Motlhalerwa, letsatsi ke bogologolo le tlhatlogile. Dikereke le tsona di gaufi le go tswa. O a reng o sa le mo mapaing?	
LEGAE:	Ke kgarakgatswa ke mogopolo, Ke sotlwa ke botshelo. Nyalo e a ntwatsa. Ke gopotse lefatsheng le ke sa le itseng.	
NKITSENG:	Abuti, o se ka wa isa mogopolo le naga. O tlaa fela, o iphitlbele o lekana le letlhakanoka.	10
LEGAE:	Kgaisadiaka. Botshelo ke tsela e e motsopodia. Tsela e, e tsamaya e tswapatswapela mo dikgweng le mo dikakeng. E tsamaya e tlhatlhoga e ba e fologa mekonyana.	
NKITSENG:	Nna le mogatsaka, re utlwile bothoko thata ka ntlha ya tiragalo e. Re bone go re tshwanela gore re se ka ra ya kwa bogading ka ntlha ya fa le wena o tlaa bo o se teng kwa teng. Re ne re ya ka wena kwa teng. Abuti!	15
LEGAE:	Iye!	
NKITSENG:	Dikgang ke tsa batho ba le babedi. Wa boraro ke mosenyi. Dikgang tsa lona, ga re itse gore re ka di simolola fa kae. Rotlhe re ipotsa gore fa ausi a sala a tlaa dumelelana le rraagwe ka bogadi ba ngwana e le wa gago, go ne go diregileng. Rotlhe re dipaki tsa gore ngwana o mo godisitse, o mo tsentse sekolo. Tota re itumetse thata ka gore e bile Ntshidi o a fetsa monongwaga.	20 25

- 17.1 Go tlile jang gore Nkitseng le Malebye ba bo ba le mo lefelong le? (2)
- 17.2 Naya mabaka a le MARARO a a neng a dira gore Legae a bo a santse a le mo dikobong ntswa dikereke di le gaufi le go tswa. (3)
- 17.3 Go ya ka temana, ke ka ntlha ya eng fa Legae a ne a kaya fa nyalo e mo lwatsa? (2)
- 17.4 Tlhalosa gore Nkitseng le Tlhapi ba ne ba farologana jang. (2)
- 17.5 Tshwaela ka seabe sa ga Tlhapi mo thankgololong ya kgotlhang ya terama e. (2)
- 17.6 Semelo sa ga Ntshidi se thusitse jang mo tsweletsong ya kgotlhang ya terama? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)
- 17.7 Loso lwa ga Legae le rarabolola jang kgotlhang ya teramakhutshwe e? (2)
- 17.8 Ke eng se modiragatsi Tlhapi a neng a ka se dira go busa poelano magareng ga gagwe le lesika la ga Malebye? (2)
- 17.9 A go siame gore mapodisi a *De Aar* a itsise Tlhapi ka loso lwa ngwana wa gagwe mo mogaleng? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)
- 17.10 Fa mosetsana wa morwa e ne e le tsala ya gago, ke kgakololo efe e o neng o ka mo naya yona? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)
- 17.11 Go ya ka wena, a thuto ya ga Tlhapi mo go Ntshidi e a dumelesega? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)
- 17.12 Moterama o re ruta eng ka ga modiragatsi Legae? (2)

[25]

POTSO 18: POTSO YA TLHAMO**GA SE LORATO – MJ Magasa**

Go palelwa ga ga Motsamai go tsaya ditshwetso tse di maleba ka ga botshelo, go nnile le ditlamorago tse di sa jeseng diwelang mo botshelong jwa gagwe. Tshegetsa tlhagiso e, o ikaegile ka ditiragalo tsa terama. Boleele jwa tlhamo e nne mafoko a a ka nnang 400–450.

[25]**POTSO 19: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE****GA SE LORATO – MJ Magasa**

Buisa nopollo e e latelang, mme o arabe dipotso.

NOPOLO H

SENTEBALENG:	(<i>O tlolela fale, o bua ka lenyatso.</i>)	
	O roba mang? O itile. Sa gago fela ke go roba boLesego	
	Ba duele dikgodiso tsa gago E bile o tle o re tswele ka ntlo Ke	
	ise ke go fise ka petorolo.	
MOTSAMAI:	(<i>O a ba tlhapaola.</i>)	5
	Lo sentswe ke mmaalona wa letlakala! A lo godisa ka madi a	
	malapa a batho. Mo go nna lo wetse Lelapa le le tlaa tswalwa ka	
	mfiko.	
SUZAN:	(<i>O mo latlhelela dikatana tsa gagwe.</i>)	
	Selo towe sa motlhokatlhaloganyo! O tlogetse lelapa la gago.	10
	Ke ne ke rile ke go dira motho Jaanong o belwa ke mafura. Bana	
	ba gago kwa ba ja dintlhwa O ka re ga ba na rraabo. Tsaya	
	dikatana tsa gago o ntswele ka ntlo! Fa nka tlhola ke go bona fa,	
	O tlaa tswa ka mokwatla. Balekane ba gago ba agetse bana	
	matlo Wena o ikintshitse noga E e etang e tlhotlhome le mesima.	15
	O tlhotlhome le matlo a batho. Fa o le modidi jaana Ke eng se o	
	ka se jelwang? (<i>O bua a mo kgarametsa.</i>)	
	Tswaya o tsamae lekgalagadi towe!	
MOTSAMAI:	(<i>O bua a sunetsa fa a tswa.</i>)	
	Ke a lo bona lo tlhotswe ke boferefere Re tlaa kopana kwa	20
	kgotlatshekelo. (<i>O a tswa, o ya go bona Morena Meteor.</i>)	
	Ke gore ke ba tlhatlhelele kgetse, Ba ka tloga ba topegela.	
	(<i>O lelela mo go Morena Meteor pele a ya kgotlatshekelo.</i>)	
	Ke tseetswe ke batho lebenkele rra.	

- 19.1 Kgogakgogano e e mo temaneng e tlholwa ke eng? (2)
- 19.2 Naya dikgobo di le THARO tse Susan a sotlileng Motsamai ka tsona o ikaegile ka temana. (3)
- 19.3 Ke ka ntlha ya eng fa Motsamai a ne a ya kwa ga Rre Meteor? (2)
- 19.4 Tlhalosa gore Angeline le Suzan ba tshwana ka eng. (2)
- 19.5 Tshwaela ka seabe sa ga Motsamai mo thankgololong ya kgotlhang ya terama e. (2)

- 19.6 Kgorogo ya ga Kefentse e rarabolola jang kgotlhang ya terama e? (2)
- 19.7 Semelo sa ga Gadifele se thusitse jang mo tsweletsong ya kgotlhang ya terama? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)
- 19.8 Ke eng se modiragatsi *Gladys* a neng a ka se dira go busa poelano magareng ga gagwe le mogatse? (2)
- 19.9 A go siame gore *Bra Dan* a ye go tsaya Gadifele kwa ga gagwe fa pele ga monna? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)
- 19.10 Fa Lesego e ne e le tsala ya gago, ke kgakololo efe e o neng o ka mo naya yona? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)
- 19.11 Go ya ka wena a thuto ya ga *Angeline* mo go Morake e a dumelesega? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)
- 19.12 Moterama o re ruta eng ka Rre Selapo? (2)
- [25]

PALOGOTLHE YA KAROLO YA C: 25
PALOGOTLHE YA TLHATLHOBO: 80

